

virkelighed. Det havde været pædagogisk at hjælpe læseren til selv at gå på opdagelse. Og det havde været hæderligt i det mindste at nævne, at der eksisterer en videnskabelig diskussion omkring Knytlingesagas brug af kilder.

Rikke Malmros

Diplomatarium Danicum. 1. række, 3. bind. 1. del: Diplomer 1170–1199. 2. del: Epistolæ abbatis Willelmi. Ved C. A. Christensen, Herluf Nielsen og Lauritz Weibull (†). (C. A. Reitzels Boghandel, 1976 og 1977). 613 s.

Det danske Sprog- og Litteraturselskabs udgave af diplomatariet skrider regelmæssigt frem. Det nu foreliggende bind, der af praktiske grunde er delt i to, men har fælles register, svarer til det foregående for tiden 1053–1169, og benytteren har stadig grund til at glæde sig over den dygtighed og lærdom, hvorved stoffet er lagt til rette. Adskillige diplomer har krævet lange og tidrøvende undersøgelser, før de kunne fremlægges. Eksempelvis er det nu klarlagt, at det ene af Absalons stadfæstelser af biskops Svends testamente i Øm klostres krønike er uægte, og at således biskop Tyge af Århus, der i krøniken afmales som munkenes uretfærdige plageånd, i det mindste havde ret i sin påstand om, at klostret havde skrivere, som kunne udfærdige, hvad det ønskede. Også i dateringen kan udgiverne møde med forbedringer. Cølestinus den 3.s stadfæstelse på Knud den 6.s gave til Ribe kirke, der i Oluf Nielsens udgave af »Oldemoder« fra 1869 dateres til 1193, får nu det rette årstal 1197.

I abbed Vilhelms breve møder man andre aktstykker end almindeligt. Ved et diplom forstår de fleste et retsstiftende dokument. Vilhelm, den senere helgenkårede augustiner fra Frankrig, døde 1203 (?) og er særlig kendt som leder af Æbelholt. Han har efterladt sig en række breve af mere privat karakter, der langt bedre

end beskrivelsen af hans liv og mirakler lader læseren få et indblik i hans personlighed, og derigennem lærer man ham at kende som en af de fremmede, som var med til at gøre Valdemarernes tid til en frodig kulturperiode. I stedet for diplomernes konventionelle form møder man her beskrivelser fra et menneske, der inden for brevstilens mere løse ramme får plads for sine meninger.

Registrene omfatter en person- og en stednavnefortegnelse og er som i de andre bind omhyggelige og oplysende. Det kan kun blive et fromt ønske, om der også havde været et sagregister. Vanskelighederne ved at affatte det er iøjnefaldende. Det er næsten umuligt at begrænse, fordi næsten alt kan tages med, hvis man vil udtømme teksterne, men omvendt kan også meget udelades, hvis man vælger et mere snævert synspunkt i udtagningen af stikordene. Diplomatariet omfatter nu så mange bind, at det er umuligt at læse dem alle igennem, når man skal undersøge, hvor en sag eller et sagforhold er omtalt. Hverken Kr. Erslevs udgave af de middelalderlige testamenter eller udgaven af gilde- og lavsskråer kan bruges som hjælpemiddel, da de ganske vist har udførlige registre, men kun omfatter en ubetydelighed af, hvad diplomatariet indeholder. I Oluf Nielsens udgave af Codex Esromensis har man samlet personer, steder og sager i et fælles register; men denne udvej bør næppe efterlignes.

Helge Søgaard

Erik Kjersgaard: *Mad og øl i Danmarks middelalder*. (Nationalmuseet, 1978), 217 s.

Det er for tiden mode at beskæftige sig med vikingetiden og middelalderen, og denne interesse er blevet skærpet ved Nationalmuseets udstilling i Brede 1976 om det daglige brød i den sidste periode. Udstillingen har krævet adskillige forarbejder, og forfatteren, der har ledet op-

bygningen af den, har ment, at hans studier ikke skulle gå til grunde med lukningen, og har derfor samlet sin viden i denne anselige bog. Udstillingens succes viste, at den daglige kost i de 500 år mellem vikingetiden og renaissanceen var et tiltrækkende emne, og den let tilgængelige bog vil sikkert få mange læsere. Billedstoffet er fortrinligt, og det meste af det har ikke tidligere været publiceret; men der kan indvendes mod den, at den er for populær, forstået således at den kun henvender sig til dem, som uden at eje særlige forudsætninger vil læse noget om et spændende stof, mens fagmanden lades hjælpeløs, fordi kildehenvisninger savnes, og denne mangel opvejes ikke af to lister ved bogens slutning over de benyttede kilder og litteraturen. De fleste steder kan man se, hvorfra oplysningerne er hentet, men mange gange står man usikker over for kilderne. Ligeledes savnes et sagregister til at finde vej gennem det store stof, den flittige forfatter har samlet, så man både selv må opsøge, hvilke kilder der er brugt, og hvor deres meddelelser er anbragt i bogen, hvis man vil bruge den som håndbog. Bag denne disposition ligger måske den opfattelse, at der skal være forskel mellem det populære og det videnskabelige, men den er næppe rigtig og nærmest en fordom. Ethvert historisk arbejde skal skrives i et for alle forståeligt sprog, og hvis man ikke vil fordybe sig i noterne og det øvrige videnskabelige apparat, kan man lade dem ligge.

Trods den energi, hvormed Erik Kjersgaard har samlet sine kilder, må det indrømmes, at de først fra den sidste del af det 15. århundrede bliver nogenlunde rigelige, og man kan endda stå usikker over for oplysninger fra denne periode. End ikke retternes navne er der enighed om. Således mener Erik Kjersgaard, at groppenbrad (eller groffenbrad) hentyder til oksekødets tilberedning i kogegruber, mens det vist kun betyder grydesteg i

modsætning til steg stegt på spid eller på rist.

Bogen er den første samlede behandling af et forsømt emne og vil derfor længe bevare sin værdi.

Helge Søgaard

Einar Bager (udg.): *Malmø skifter I. Bofortegnelser 1546–1559. Samme: Malmø skifter 2. Købmandsregnskaber 1537–1559.* (Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie, 1977 og 1978). 284, 136 s.

De to bøger er samholdende og indeholder en mængde oplysninger, og som materialesamlinger kan de udnyttes på flere måder efter det synspunkt, brugeren anlægger, og de spørgsmål, han søger besvaret, mens udgiverens hverv er endt, når han har fremlagt stoffet på rette måde. Einar Bagers arbejde tilfredsstiller alle fordringer hertil. Fra Helsingør foreligger et lignende stof, idet Jørgen Olrik i sin lille bog om *Borgerlige Hjem i Helsingør fra 1903* har fremlagt et tilsvarende materiale fra byens skifteprotokoller fra tiden 1571–1621. Kun 14 skifter blev dog bragt fuldstændigt, og de var alle bearbejdede med moderne sprogform og kun bringende de nøgne oplysninger. Einar Bagers udgave imødekommer derimod alle krav, og ved at gengive teksterne nøjagtigt og korrekt har han givet brugerne mulighed for at udnytte det på mange flere måder, end Jørgen Olriks udgave tillader det, fordi den var for ensidigt anlagt som hjælpemiddel ved genstandshistoriske undersøgelser, hvor den er en værdifuld støtte. Ting og sager, der er bevaret fra denne periode, bliver herigenem belyst, så forståelsen af dem uddybes til anbringelse i den historiske sammenhæng.

Einar Bagers udgave har foruden de sædvanlige registre også et bredt anlagt sagregister, der fremtræder som en ordbog over de mange delvis obsolete ud-